

Nr 89.

Af herrar **Blomberg** och **Steffen**, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om ideella föreningar.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 35 har i år ånyo framlagts förslag för Riksdagen till lagstiftning om föreningar. Detta framträder nu visserligen icke i det oformliga skick som fjolårets förslag, då bestämmelserna för ideella och ekonomiska föreningar hade sammanförts i en enda lag.

Men redan vid en första granskning af förslaget om ideella föreningar — som denna motion afser — framträder emellertid, ehuru en del ändringar i vissa bestämmelser vidtagits sedan i fjol, fortfarande att en lagstiftning af detta slag ingalunda skall blifva till gagn för det föreningsväsende denna lag afser att omrama. Det omdöme, som gafs regeringsförslaget i detta ämne förlidet år, drabbar i stor utsträckning äfven det nu framförda förslaget, nämligen att det skall blifva en tvångströja för föreningarne, skapa nya tunga former mot dem, som nu äro gällande, i många fall bryta den häfd förut utvecklat sig och som skapat en vana vid lättare former och bestämmelser.

Förslaget innebär liksom fjolårets, om ej formellt så dock reellt, ett *registreringstvång*, genom den i förslagets § 4 gifna bestämmelsen, om att föreningar som ej låta registrera sig, icke kunna inför domstol eller annan myndighet göra fordran eller annan rättighet gällande. Ställningen blir den att stora svårigheter uppstå för dessa föreningar, vare sig de låta registrera sig — och tvingas in genom lagen i för dem olämpliga former, med alla olägenheter, omgångar och besvär detta medför — eller de icke låta registrera sig, med den påföljd att de väl kunna stämmas inför rätta men icke själfva kunna göra några rättigheter gällande.

Vi hålla före att för de ideella föreningarne i allmänhet, för hela
Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 41 Häft. (Nr 89.) 1

detta mångskiftande, så många och högst olika verksamhetsområden berörande och till sin storlek så omfattande föreningsväsende, förslaget i den kungl. propositionen skall komma att verka skadligt. Granskar man emellertid förslaget särskildt ur fackföreningsrörelsens synpunkt, blir totalomdömet om förslaget detsamma som om fjolårets förslag, nämligen att det bildar en alldeles för trång ram för att organisationerna tillfredsställande skola kunna ordna sina inre förhållanden. Och man kan väl säga, att förslagets olägenheter på detta område framträda ännu bjärtare än på en del andra. De bestämmelser lagen uppställer avvika i många fall från den praxis, som under de 20 à 30 år fackföreningsrörelsen existerat därinom utvecklats sig. I flera fall torde lagens bestämmelser bli hart när omöjliga att efterkomma.

Redan vid registreringen möta dessa svårigheter och de fortsätta alltigenom. Det skall oftast icke vara möjligt för de i dylika frågor mindre förfarna att utan hjälp från juridiskt bildad person utarbeta stadgarna och vara säkra på att de fylla lagens bestämmelser, så att de ej bli vägrade registrering med den tidsutdräkt och det besvär detta medför.

Här framställer sig äfven frågan om en centralorganisations ställning till sina afdelningar eller filialer. Af förslaget framgår, att det ingalunda är nog med att t. ex. fackförbundet registreras, utan att hvar och en af dess afdelningar, om dessa skola erhålla rättskapacitet, äfven hvar för sig skola söka registrering. Häraf följer sålunda, att de cirka 2,000 fackförbundsafdelningarne, förutom en mängd sektioner och verkstadsklubbar, skola registreras, alla deras styrelseledamöters namn anmälas till registret, o. s. v. För hvar gång sedan en förändring af afdelningsstyrelsens sammansättning sker skall anmälan därom ske till registreringsmyndigheten. Icke blott för hvarje år, eller, för en del föreningar, hvarje halfår, då ordinarie styrelseval sker, måste sådana anmälningar göras. Genom den rörlighet som förefinnes bland industriarbetarne förekommer ofta ombyten och nyval jämväl under den tid styrelsens mandat eljest gäller, och i hvart och ett sådant fall måste anmälningar till registret äga rum. Samma förhållande blir ju med hvarje om än så obetydlig ändring af stadgarne.

Förslaget förbiser alldeles, som af nyssnämnda äfven framgår, den organisationsform som finnes i sig öfver hela landet sträckande föreningar eller förbund med lokalföreningarne som underafdelningar. Äfven på denna punkt torde stora svårigheter vållas genom denna lagstiftning för föreningarne, både i administrativt och organisatoriskt hänseende.

Svårt är att förstå hvarför, såsom i lagförslagets § 11 föreskrifves, att i det fall då afgiften gäldas en gång om året, föreningen af utträdd medlem skall ha rätt till hela den för året gällande afgift, äfven om utträdet sker i början af året, medan om afgiften delats att erläggas t. ex. kvartals-, månads- eller veckovis, så skall föreningen icke ha rätt till mer än den del af årsafgiften, som efter utträdet först förfaller. Samma paragrafs andra moment innehåller en bestämmelse af mycket ingripande art. Om organisationens ställning i visst fall kräfvat, att en uttaxering utöfver den ordinarie afgiften måste företagas, så skall medlem, som ej biträdt beslutet därom, om han inom 4 veckor, sedan beslutet blefve honom kunnigt, anmäler sig till utträde, icke vara pliktig att erlægga den beslutade uttaxeringen. Kan det vara rätt, att t. ex. den som åtnjutit organisationens stöd, skall, då organisationen i sin ordning kräfvat bidrag af honom, få undandraga sig detta? Lagen ger enligt det framställda förslaget honom stöd för ett sådant handlingssätt, men det står ingalunda i öfverensstämmelse med hvad som härvidlag är rätt och är äfven i strid med nu i många fall gällande tillämpning. Och hvad menar man i förslaget med att tiden skall räknas från då beslutet blef medlemmen kunnigt? Och när bör han känna det? Han kan ju förklara, att han icke känt beslutet förrän långt efter det blef kungjort, och i lång tid efteråt kan organisationen få mottaga sådana anmälningar. Svårigheter och tvistigheter komma äfven häraf att uppstå.

Då bestämmelsen talar om att medlem som ej biträdt beslutet etc., så framgår däraf att man vid uppgörandet af lagförslaget aldrig tänkt sig annan form för ett sådant besluts fattande än genom förningssammanträde. En centralorganisation kan emellertid icke sammanträda, icke ens hålla kongress, för de tillfällen sådana beslut måste fattas. Det är därför jämlikt stadgarne uppdraget åt organisationens styrelse att vid de förutsättningar stadgarne ange fatta beslut om förhöjd afgift eller uttaxering. På annat sätt kan detta icke gå till. Följden af nyssnämnda lagbestämmelse kan, såvidt vi förstå, emellertid bli den, att ehuru styrelsen i vederbörlig ordning genom stadgarne erhållit i uppdrag att vid de fall så kräfvades besluta om uttaxering, är dock ingen af medlemmarne pliktig att erlægga afgiften, då de af helt naturliga skäl icke kunnat deltaga i beslutet. Förslaget förbiser här fullständigt sedan länge gällande former och praxis.

Den i § 12 gjorda begränsningen af föreningens rätt att disponera egna tillgångar, ingriper äfven på ett ingalunda lyckligt sätt i föreningsarnes förhållanden. Om förhållanden uppstått, som man vid stadgarne utskrifvande ej kunnat förutse, och om det vore för föreningen än så

nödvändigt och behjärtansvärdt, skulle den härigenom hindras att använda sina tillgångar på det för föreningen själf lämpligaste sättet. Stadgarne kunna ju ändras, kanske man invänder. Men det går ju med denna registreringskyldighet icke så lätt och fort. Det skall också helt visst leda till trakasserier och svårigheter af hvarjehanda slag. Tvister skola uppstå om hvad som afses vara »allmännyttigt» äfvensom i fråga om huru stor tillgång som i förhållande till föreningens ställning är af ringa betydelse eller ej.

I 26 § möter oss i dess första moment en till formuleringen särskildt svårförstådd bestämmelse. Stora svårigheter skall denna bestämmelse vålla föreningarne och deras styrelser. I bestämmelsen föreskrifves, att å föreningssammanträde må ärende ej till afgörande företagas, som ej blifvit i kallelsen angifvet, såframt ärendet ej enligt stadgarne skall förekomma å sammanträdet eller omedelbart föranledes af ärende, som där skall afgöras. Därefter medgifves dock i bestämmelsen, att alla ärenden som icke afse ändring af stadgarne, ny eller förhöjd afgift, eller föreningens trädande i likvidation, må ehuru det ej varit i kallelse angifvet kunna afgöras, såframt minst $\frac{2}{3}$ af de närvarande äro därom ense.

Det är visserligen någon mildring af hvad fjolårets förslag föreskref i denna del, men, som nyss sagts, denna bestämmelse skall likvisst vålla en mängd svårigheter, synnerligast som det är vanligt i flesta fall, att dagordningen bekantgöres först på sammanträdet. Men äfven där det är brukligt att i kallelsen tillkännagifva hvad som å sammanträdet skall förekomma, så kan ju likväl under tiden mellan kallelsens utfärdande och till sammanträdet förhållanden göra det önskvärdt och t. o. m. nödvändigt, att ett nytt ärende upptages. Då skall det icke, hur nödvändigt det än är, få afgöras, utan begränsas rätten därtill af bestämmelsen om kvalificerad majoritet eller ock skall nytt sammanträde utlysas, något som med hänsyn till lokaler o. d. i regeln icke har sig så lätt. Eljest får saken ligga till nästa ordinarie sammanträde, men kanske förslaget då redan förlorat sin betydelse. Någon olägenhet af att föreningarne i dessa fall besluta med hänsyn till hvad förhållandena för dem kräfva har icke visat sig förefinnas.

Angående beslut om ändring af förenings stadgar bestämes i 34 §, att det ovillkorligen skall, för att vara giltigt, erfordras $\frac{2}{3}$ majoritet af de röstande, förutom att det i två angifna fall skall krävas, att samtliga de röstande biträda beslutet. I många fall gäller nu, att beslut om ändring af stadgarne fattas på samma sätt som öfriga beslut med vanlig majoritet och oss veterligen har aldrig någon olägenhet

försports däraf. I paragraf 35 möter oss äfven nu bestämmelsen, liksom i fråga om uttaxeringar, att ökande af äfven ordinarie afgiften icke må tillämpas å medlem, som icke bidragit till beslutet och anmäler sig till utträde inom 4 veckor. Men ändringar af stadgarne och höjning af afgiften i detta fall ske t. ex. för landsorganisationens och fackförbundens del genom beslut på kongresser, d. v. s. genom afdelningsvis valda ombud. Skola då inga andra än dessa vara bundna af beslutet? De öfriga medlemmarne ha ju icke deltagit uti det. Och det är icke alltid som ombudet af dem som valt honom erhåller föreskrifter, så att de på det sättet indirekt deltagit i beslutet, utan ombuden ha i regeln handlingsfrihet att besluta efter sig företeende omständigheter.

En annan bestämmelse, § 36, som då det gäller de ideella föreningarne måste väcka starka betänkligheter, är att hvarje beslut, som någon enda medlem anser icke ha tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot ifrågavarande lag eller föreningens stadgar, kan öfverklagas vid domstol och äger denna då jämväl förordna, att det klandrade beslutet ej må verkställas. Ett perspektiv öppnar sig här af ingalunda hugnesam art för föreningarna. Ett begånget formfel — äfven af obetydligt slag — kan ju anses medföra, att beslutet ej tillkommit i behörig ordning, och kan alltså ha ofvannämnda följd, jämte det att beslutets verkställande måhända uppskjutes, hvilket i praktiken många gånger kan göra det samma värdelöst. Detta kan ju inträffa, äfven om beslutet vid domstolens pröfning sedermera befinnes vara hvarken stridande mot stadgar eller lag och i behörig ordning tillkommet. Det synes vara uppenbart, att den enskilde medlemmen här tilldelats en rent orimlig rätt att trakassera den förening han tillhör, och t. o. m. förlama hela dess verksamhet.

I § 37 bestämmes att om ideell förenings verksamhet befinnes lagstridig eller uppenbart osedlig skall den upplösas och träda i likvidation. Hvad som här afsetts med *lagstridig* har satts i fråga. Lagrådet har äfven påyrkat, att stadgandet skulle »begränsas till de fall, att förenings verksamhet finnes vara brottslig eller uppenbart osedlig». Uttrycket lagstridig är i själfva verket högst farligt. För vår del kunna vi icke finna någon den minsta grund för denna bestämmelse. Bestämmelsen kan användas till att trakassera föreningarne på ett sätt, som vi dock vilja tro icke varit meningen därmed. Föreningsrätten kan rent af göras beroende af hvad myndigheterna anser vara lagstridig verksamhet, och man kan befara det värsta af en sådan kautschuksparagraf.

Därefter kommer hela detta kapitel om likvidation och upplösning med sina många bestämmelser. Herr justitieministern framhåller visserligen, att denna del af lagen behöfver föreningarnes styrande medlemmar icke taga kännedom om för annat än det ytterst sällsynta fall, att

föreningen behöfver träda i likvidation. Hur ofta dessa fall förekomma, lärer dock icke nu med bestämdhet kunna afgöras. När det skall ske måste dock de som därom ha hand taga kännedom om bestämmelserna eller rättare sagdt anlita juridiskt bildad person, ty i vanliga fall lära icke de som sköta om föreningarne, själfva kunna ordna allt som följer af lagens många bestämmelser.

Hvad vi här anfört synes oss belysande nog för de svårigheter lagen skall vålla föreningsväsendet, och dock har endast en del exempel här framställt. En hel del öfriga olägenheter som lagen vållar kunna *hvar för sig* kanske synas små, men bilda dock *tillsamman* en stor kedja af svårigheter för föreningarne, deras styrelser och medlemmar.

Äfven om det nu förelagda lagförslaget gäller sålunda hvad som uttalades om det föregående år af Kungl. Maj:t i samma ämne afgifna förslag, att föreningarne i en mängd fall tvingas att anlita juridisk hjälp, med de kostnader etc. detta medför.

Under hela en förenings lif skall denna lagstiftning göra sig påmind. Då föreningar skola bildas och inregistreras börja svårigheterna; vid många tillfällen under föreningens verksamhet skall ock för den och dess styrelse uppstå frågor om huruvida det eller det beslutet man står i begrepp att fatta kan strida mot någon af bestämmelserna i den af 69 §§ bestående lagen. Detta blir många gånger svårt att afgöra — ja, äfven juristen står kanske tveksam framför frågor om lagbestämmelsernas rätta tillämpning i många af de fall, som kunna förekomma inom det mångskiftande föreningslif lagen skall träffa. Föreningarne och deras styrelser komma att snafva mot lagens bestämmelser och i en mängd fall omedvetet bryta mot dess föreskrifter. Och ofta är risken af klandertalan, åtal och böter tillfinnandes. Besluten kunna för föreningens del vara lika bra och gagnande och ej heller skada andra, äfven om de ej efter bokstafven fattats i enlighet med föreskrifna former. Men lätt kan det brista härutinnan inom det föreningsväsende, som handhafves af kroppsarbetare och med dem jämställda. Alltid kan det ju dock finnas de, som vid ett efteråt funnet formfel, i synnerhet om stridiga intressen göra sig gällande, vilja föra klandertalan med det äfventyr, det kan medföra i form af att ett nödvändigt beslut till sitt verkställande uppskjutes och fördröjes o. s. v. Och till sist om föreningen skall upplösas kan därmed äfven vara förenadt en hel del svårigheter, som föreningsmedlemmarne själfva ej kunna ordna utan juridisk hjälp.

Ehuru i nu förevarande förslag en del af de bestämmelser utrensats, som funnos i förra årets förslag och hvilka ledde till rena absurditeter, så torde likväl vara uppenbart, att äfven nu förevarande förslag skall — trots herr justitieministerns påstående om att de kraf som däri uppställas,

för att ideell förening skall tillerkännas full rättskapacitet, äro nedbragta till ett minimum — om det upphöjes till lag, lägga en tung, kväfvande börda på det föreningsväsende, hvilket det skall omfatta. Föreningsväsendet har bidragit och bidrager till att höja vårt folk. Det bör därför ligga i statsmakternas intresse att icke genom onödiga lagbestämmelser lägga hinder i vägen för och kväfva den fria och öppna föreningsverksamheten.

Det synes vara uppenbart, att det i propositionen förelagda förslaget icke bygger på en grundlig kännedom om det ideella föreningsväsendet. Tillfälle för de olika föreningarna att yttra sig har visserligen nu gifvits, men tiden därtill har varit i många fall för kort. På en del orter t. ex. voro lagförslagen icke tillgängliga på annat sätt, än att intresserade finga taga del af dem hos myndigheterna. Det är äfven blott en mindre del af dessa föreningar som insändt sådana utlåtanden, hvilket framgår af herr justitieministerns yttrande till statsrådsprotokollet. Det insamlade undersökningsmaterialet synes icke heller varit fullständigt. Den utredning, som blifvit gjord på grundvalen af detta material, har dock, såsom framgår af lagrådets yttrande, icke förelagat i sammanfattad form vid lagförslagets upprättande, och »af sådan anledning synes materialet», säger lagrådet vidare, »därvid icke hafva kunnat tillgodogöras i den omfattning, som varit önskvärd». Förslaget bär i hvart fall, efter vårt förmenande, tydligt vittne om att det icke uppgjorts under den lifliga kontakt med föreningsväsendet, som man kunde vid detta ämnes behandling hafva rätt att fordra.

Det är påfallande, att med detta förslag liksom med aftalslagarna skall föreligga en sådan brådska, som det synes göra. Det skäl, som herr justitieministern härför anförde i Andra kammaren vid propositionens remitterande till utskottet, nämligen att man borde få föreningslagen att träda i kraft samtidigt med den nya bolagslagen 1 januari 1912, kan omöjlig tillmätas någon som helst bärighet. Men yttrandet i fråga anger, som äfven tidigare framgått, att herr justitieministern ställer föreningslagstiftningen i samband med bolagslagstiftningen, hvilken senare sålunda får utgöra en förebild eller i hvart fall en utgångspunkt för lagstiftningen äfven om de ideella föreningarna.

Detta är fullkomligt oriktigt — dessa båda slag af associationer äro vidt skilda. I ett aktiebolag t. ex. bestämmer ju aktiemajoriteten, och denna kan innehafvas af till och med en enda person, medan aktieminoriteten kan innehafvas af ett flertal personer. Personmajoriteten kan vid beslutens fattande vara i minoritet. Att frågan om minoritetens skydd beträffande bolag får ett annat utseende än då det gäller ideella föreningar, sammanslutningar med helt annat syfte än bolagens och där

röstningen vid besluten sker per capita, torde vara alldeles uppenbart. Detta är endast en olikhet, men skiljaktigheten sträcker sig till en mängd frågor, ja, öfver hela linjen framträder den. Det måste nödvändigt från så felaktiga utgångspunkter, som herr justitieministern synes härvidlag ha valt, blifva felaktiga resultat.

Skulle en sådan lagstiftning nu komma till stånd som den ifrågasatta, borde detta väl föranledts af ett verkligt behof däraf hos de i främsta rummet intresserade, hos föreningarne själfva, och alls icke därför att den nya bolagslagen träder i kraft nästa år. Från föreningarne har dock icke försports, att ett sådant behof förefinnes. Tvärtom säger herr justitieministern själf, angående föreningarnes utlåtanden, i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 25 november 1910 att »i ett afsevärdt antal af de afgifna yttrandena uttalas den mening, att lagstiftning för de ideella föreningarne öfver hufvud taget icke skulle vara behöflig.» Och det är efter vår mening ju i grund och botten ingenting, som för dem skulle förändras till ett bättre genom denna lagstiftning, utan allenast svårigheter skulle därigenom uppstå för dem.

Det har äfven sagts, att samhällsintresset skulle kräfvat en sådan lagstiftning. Men det återstår då att visa hvilka samhällseliga vådor, som orsakats af afsaknaden af sådan lagstiftning, när och hur rättslig osäkerhet däraf uppstått. Skulle så varit fallet, att lagstiftningens ingripande vore erforderligt, skulle väl detta på något sätt gifvit sig tillkänna. Men därpå anföras inga exempel. Nej, det behof, som man påstår föreligger i detta fall, existerar icke.

Då enligt vårt förmenande intet som helst behof af denna lagstiftning nu föreligger, och då en lag i enlighet med det i den förvarande propositionen innefattade förslag otvifvelaktigt skulle, som vi förut framhållit, på stora områden af det ideella föreningsväsendet, resa mångahanda hinder för dess bestånd och utveckling samt för hundratusentals medborgare i landet försvåra deras föreningsverksamhet, så hemställes härmed,

att det i Kungl. Maj:ts proposition nr 35 innefattade förslag till lag om ideella föreningar icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 februari 1911.

Ernst Blomberg.

Gustaf F. Steffen.